

2. Мельник П.В. Податкова система України: Практикум. - Ірпінь.: Академія ДПС України, 2005 - 256 с.
3. Крисоватий А.І., Десятнюк О.М. Податкова система: Навч. посібник. Тернопіль: Карт-бланш, 2007.
4. <http://www.lib.ua-ru.net/inode/36238.html>

Загорулько В.М., Коваленко О.В.

АНАЛІЗ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ

Ключові слова: технологічна конкурентоспроможність країни, фактори впливу, проблеми, Україна.

Вступ. У вересні 2009р. Всесвітній Економічний Форум у Женеві опублікував «Глобальний огляд конкурентоспроможності за 2009-2010 роки». Серед 133 країн Україна у рейтингу зайняла 82-ге місце, опустившись за рік на 9 позицій. Її сусідами стали африканські країни Гамбія (81) і Алжир (83), а серед країн СНД Україна випереджає Грузію (90), Вірменію (97), Таджикистан (122) і Киргизію (123) . [3]

Невтішні результати свідчать про існування низки проблем. Проте, незважаючи на дуже низькі позиції України за такими чинниками як макроекономічна стабільність (106), ефективність ринку товарів і послуг (109), розвиненість фінансового ринку (106), Україна посідає вищі місця за такими важливими показниками, як вища освіта та професійна підготовка (46), ефективність ринку праці (49) та розвиток інновацій (62). Це свідчить про наявність у держави інноваційного потенціалу та інтелектуального капіталу, які створюють міцну основу для розвитку технологічної конкурентоспроможності країни.

Саме тому, дана робота має за мету проаналізувати проблеми розвитку технологічної конкурентоспроможності України та запропонувати шляхи щодо підвищення рівня цієї конкурентоспроможності за окремими факторами. Для цього передбачається вирішити такі завдання: визначити поняття "технологічна конкурентоспроможність країни", обґрунтувати найважливіші її чинники, а також здійснити аналіз взаємодії між чинниками впливу на технологічну конкурентоспроможність з метою її подальшого прогнозування.

Виклад основного матеріалу. Рейтингування країн за рівнем конкурентоспроможності започаткував Всесвітній Економічний Форум у Давосі (World Economic Forum, WEF), у 1979 році. Глобальний Індекс Конкурентоспроможності (ГІК) країн формується відповідно до рівня їх показників за базовими напрямками розвитку, їх налічується 12. [2]

Інший авторитетний рейтинг конкурентоспроможності публікує Інститут розвитку менеджменту (IMD-Lausanne, Швейцарія) - World Competitiveness Yearbook (WCY), проте за цією методологією, яка полягає у співвідношенні статистичних та оціночних даних, досліджують меншу кількість країн – 55. [10]

Першість у близькому майбутньому належатиме тим державам, які розвиватимуть наукомісткі галузі промисловості, забезпечать розвиток інтелектуального капіталу, інформаційних технологій та активно впроваджуватимуть інновації у різні сфери життя суспільства (виробництво, бізнес, управління, тощо). Виникає такий термін як "технологічна конкурентоспроможність", який суттєво впливає на розвиток держави в цілому.

На нашу думку, **технологічна конкурентоспроможність країни** – це рівень розвитку країни, який характеризується удосконаленням наукової інфраструктури та підвищенням рівня розвитку науки; поліпшенням системи освіти; забезпеченням необхідних бізнесові робочих кваліфікацій і стимулюванням підприємництва та інновацій.

Саме на інвестиціях, що формують технологічну конкурентоспроможність і сприяють накопиченню інтелектуального капіталу, мають бути зосереджені основні зусилля й ресурси суспільства. Результат проявляється у динамічному збільшенні продуктивності праці, інноваційності та екологічності виробничих (бізнес) процесів, а також у зростанні додаткової вартості у наукоємних секторах економіки.

На основі опрацьованих джерел [1,2,4,10,11,12] наведемо групи пріоритетів, що формують технологічну конкурентоспроможність країни:

1) **Розвиток наукових досліджень** (рівень фундаментальних досліджень; рівень інвестицій в НДДКР у різні сектори; законодавча підтримка наукових досліджень; захист прав інтелектуальної власності; наявність трансферу технологій між компаніями та університетами).

2) **Якість системи освіти та інтелектуальний капітал** (рівень державних видатків на освіту; відповідність системи освіти потребам економіки; освіченість; ступінь економічних та фінансових знань у населення; достатність компетентних топ-менеджерів та кваліфікованих кадрів; пріоритетність підвищення кваліфікації; кількість зайнятих в НДДКР; кількість наукових ступенів та наукових статей).

3) **Впровадження інновацій та високих технологій** (рівень законодавчої підтримки нових технологій; кількість підприємств, що впроваджують інновації; частка експорту високих технологій; фінансування технологічного розвитку; ступінь розвитку технологічної кооперації між компаніями; рівень патентної діяльності).

4) **Доступність інформаційної інфраструктури** (кількість користувачів Інтернету; вартість доступу до Інтернету; кількість комп'ютерів у користуванні; проникнення мобільного зв'язку; вартість послуг мобільного зв'язку).

Тепер проаналізуємо ситуацію в Україні за кожною із запропонованих груп факторів та виділимо актуальні проблеми для нашої держави.

1. Розвиток наукових досліджень:

• за останні десять років розвитку, обсяг виконаних НДДКР в Україні зріс у 5 разів. [5] Проте, частка НДДКР у ВВП постійно зменшується. Протягом

2006-2008 р.р. вона становила менше 1% ВВП, а у державах-інноваторах ця частка становить 2,5–4%:

- за рівнем видатків на НДДКР Україна у рейтингу WEF знаходиться на 68 місці. [2] Попереду Казахстан (60), Росія (46), Естонія (44), Польща (57);

- основою НДДКР є фундаментальні дослідження, проте їх частка у 2008 році становила лише 25% всіх НДДКР. Видатки на фундаментальні дослідження в Україні становили 1924,4 млн.грн у 2008 році; [5]

- за оцінками IMD, рівень фундаментальних досліджень в Україні у 2 рази нижчий ніж середній бал серед досліджуваних країн і становить 4,7. Але Україна випереджає Польщу (4,6), Росію (3,9), Італію (3,3) і знаходиться на 42 місці з 55 країн. [9]

Виявлені проблеми в Україні у галузі наукових досліджень:

- ✓ обмежене використання науки у виробництві;
- ✓ недостатнє фінансування НДДКР;
- ✓ відсутність необхідного рівня витрат на фундаментальні дослідження;
- ✓ низький рівень витрат бізнесу на НДДКР (наука є відокремленою від реального сектора);
- ✓ низький обсяг вітчизняної наукоємної продукції на світовому ринку;
- ✓ розрив між вкладенням коштів в освіту, етапом продукування та використання знань.

2. Якість системи освіти та інтелектуальний капітал:

- У ГК за рівнем вищої освіти та професійної підготовки Україна посідає 46 місце. Це зумовлено такими складовими: якість системи освіти (49); наявність спеціалізованих досліджень і підготовки на місцях (74); якість викладання математичних наук (41); якість шкіл менеджменту (95);

- в Україні рекордна кількість ВНЗ – 351. Для прикладу у Великій Британії їх 96, Франції – 78, Італії – 65, Польщі – 11 [10]. Водночас, індекс відповідності університетської освіти вимогам конкурентоспроможності економіки для України становить лише 3,6, для Росії – 3,7, Італії – 4,2, Угорщини – 5; [9]

- найбільшою у державі є і частка наукових ступенів серед дослідників – понад 88%. У той час, коли у розвинутих країнах ця частка становить 20 – 40%; [7]. Рівень інтелектуального капіталу в країні характеризують наведені дані у таблиці 1.

Отже, в Україні простежується позитивна тенденція щодо взаємозв'язку заробітної плати і продуктивності, проте дуже великим є показник "відтоку мізків" – 99 місце. Це означає, що країну залишає значна частина висококваліфікованих кадрів.

Можемо виділити такі проблеми у галузі системи освіти та інтелектуального капіталу:

- ✓ масовість вищої професійної освіти;
- ✓ низька конкурентоспроможність університетів;
- ✓ невідповідність технічних засобів університетів вимогам сьогодення;

- ✓ застарілість структури підготовки спеціалістів; передавання студентам неконкурентних знань;
- ✓ дублювання підготовки з деяких напрямів і спеціальностей у межах певного регіону;
- ✓ значна еміграція частини високоосвіченої активної молоді;
- ✓ невідповідність наявних кваліфікацій ринку праці (надлишок економістів і нестача інженерів);
- ✓ низька частка дослідників, зайнятих саме у виробничому секторі економіки.

Таблиця 1

Динаміка складових Індексу Глобальної Конкурентоспроможності в Україні протягом 2005 – 2009 р.р. (складено за даними [1,2])

Показник	Роки			
	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
заробітна плата й продуктивність				
місце	35	40	26	22
значення	4,5	4,4	4,8	4,6
ставка на професійне керівництво				
місце	81	91	102	92
значення	4,5	4,4	4,8	4
наявність наукових та інженерних кадрів				
місце	55	66	70	50
значення	4,7	4,4	4,3	4,4
відтік мізків				
місце	83	83	93	99
значення	2,7	2,7	2,7	2,8

3. Впровадження інновацій та високих технологій:

- у 2008 році займалися інноваціями лише 13% вітчизняних підприємств і 10,8% їх впроваджували, хоча показник зменшувався, проте, витрати на інноваційну діяльність зростали на 27% [5] (рис.1);

- у 2008 році на 1% зменшилась і частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової і становить лише 5,9% [5] (рис.2);

- за показником "здатність до інновацій" Україна посіла 32 місце серед 133 країн у 2009 році, [2] піднявшись за рік на 8 позицій, що свідчить про наявність величезного інноваційного потенціалу;

- значно гіршим є показник "підтримка урядом високотехнологічної продукції" – 85 місце (показник знизився на 10 позицій). Це свідчить про абсолютну незацікавленість влади у інноваційному розвитку України, [2, 9] з державного бюджету фінансується лише 1% технологічних інновацій. У 2008 році було виділено 115,4 млн.грн, власні кошти підприємств становили 4277,9 млн.грн. [5]

Причини низької ефективності національної інноваційної системи:

- ✓ відсутність шляхів реалізації державної стратегії розвитку інноваційної системи та її багатовекторність;
- ✓ нерозвинена інноваційна інфраструктура;

- ✓ недостатність фінансування (особливо державного) інноваційної діяльності;
- ✓ застаріла матеріально-технічна база підприємств і недостатність інвестицій для її оновлення;
- ✓ низький ступінь взаємодії між всіма суб'єктами інноваційної системи (винахідниками, підприємцями, державою);
- ✓ тривалий процес комерціалізації новинок;
- ✓ суперечливість державного законодавства.

Рис. 1 Інноваційна активність підприємств в Україні (складено за даними[5])

Рис. 2 Питома вага реалізованої інноваційної продукції (складено за даними[5])

4. Доступність інформаційної інфраструктури:

- у 2008 – 2009 р.р. за ГІК Україна посідала такі позиції: користувачі Інтернету – 71 місце, наявність персональних комп'ютерів – 85, що свідчить про низький рівень інформаційної інфраструктури;
- за останні роки стрімко зросла кількість абонентів мобільного зв'язку (Україна піднялась з 79 на 25 позначку);

Рис. 3 Темпи зростання абонентів мережі Інтернет та стільникового зв'язку (складено за даними[5])

• протягом квітня-жовтня 2008 року відбувалось зростання абонентів мобільного зв'язку та мережі Інтернет, але у січні 2009 темпи зростання зменшились, що є наслідком економічної кризи. Проте вже у липні 2009р. ринок продемонстрував позитивну тенденцію (рис.3).

Виявлені проблеми у інформаційній сфері:

- ✓ відсутність державної стратегії щодо розвитку ІТ-галузі;
- ✓ територіальна нерівномірність забезпечення населення та підприємств засобами телекомунікацій;
- ✓ доступ до Інтернету стримують низькі темпи зростання комп'ютерної бази та висока вартість якісних Інтернет-послуг;
- ✓ низький рівень добробуту населення;
- ✓ недостатній розвиток нормативно-правової бази інформаційної сфери;
- ✓ недостатня кількість присутніх інформаційних україномовних ресурсів.

Висновки та пропозиції. Незважаючи на велику кількість проблем, Україна має великий потенціал у галузі технологічного та інноваційного розвитку. Нами запропоновано деякі заходи для підвищення технологічної конкурентоспроможності України.

У системі освіти

1. Розширити автономність провідних університетів у всіх ділянках їх функціонування та встановити відповідні вимоги до звітності і відповідальності за якість освіти і науки.

2. У Законі про вищу освіту передбачити механізми партнерства університетів і підприємств та спільне патентування результатів наукових досліджень.

3. Зменшити кількість ВНЗ, дрібні ВНЗ можна було б об'єднати у єдині освітні центри.

4. Створити систему доступних кредитів на освіту, прикладом є нещодавно прийнятий закон, що стосується кредитування освіти осіб, що мають дітей.

5. Оновити матеріально-технічну базу, збільшити кількість годин для лабораторних занять, відправляти кращих студентів та викладачів на стажування закордон. Для цього залучати кошти різноманітних фондів, власні кошти ВНЗ, отримані від надання різного роду послуг, оренди приміщень, обладнання.

6. Здійснювати рейтингування ВНЗ за міжнародними стандартами, основою для оцінки праці вчених та присудження наукових ступенів повинні стати світові критерії. Працедавці могли б проводити рейтингування та співпрацювати з ВНЗ - разом створювати бази даних студентів та їх резюме, запрошувати на практику та роботу.

У галузі науки та інновацій

1. Збільшити видатки державного бюджету на розвиток науки до 3% ВВП.

2. Створити ефективну науково-інноваційну інфраструктуру, а саме – технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори, на базі ВНЗ чи інноваційно-технологічні центри на базі підприємств, корпорацій. Це сприятиме інтеграції науки та інновацій у промисловість.

3. Визначити пріоритетні напрями розвитку та розробити стратегічний план для України. Такими галузями могли б стати біотехнологія, аерокосмічна галузь, інформаційні технології.

4. Стимулювати інноваційну активність бізнесу (в т.ч. малого і середнього) для нарощення конкурентоспроможності регіонів та держави в цілому. Наприклад, застосовувати системи пільгового кредитування, оподаткування інноваційних підприємств.

5. Сформувавати інноваційну доктрину, розроблено державою, науковцями та бізнесом з метою отримання синергійного ефекту від використання інноваційно-технологічних чинників та процесів.

6. Розвивати венчурні фірми, адже вони є найбільш інноваційноактивними, залучати до їх фінансування державні структури.

7. Сприяти взаємодії наукової та освітньої сфери (на прикладі взаємодії НАН України з ВНЗ).

8. Залучати молодь до наукової та інноваційної сфери. Проводити різноманітні конкурси, вікторини, квести, студентські конференції. До цього процесу можна було б залучати керівництво ВНЗ, Профкоми, громадські організації, місцеві та державні органи управління, підприємців. Прикладом є конкурс бізнес-ідей "Галицькі інновації", організований Львівським Інститутом менеджменту, компанією "Альфа-АМД" за підтримки Львівської обласної держадміністрації.

У інформаційній інфраструктурі

1. Сприяти широкому доступу до Інтернет послуг, розвитку конкурентного ринку. Навчати користуватись Інтернетом всі верстви населення. Робото-

давці працівникам могли б оплачувати відповідні курси. Починаючи із шкіл, дітей навчати користуватись комп'ютером та Інтернетом.

2. Ефективно просувати вітчизняну ІТ-галузь на світовому ринку та підтримувати сертифікацію компаній-експортерів за міжнародними стандартами. Патентувати програмні продукти в Україні, створені українськими програмістами. Збільшувати кількість україномовних ресурсів.

3. Забезпечити реалізацію маркетингової стратегії щодо поліпшення іміджу України як країни, де працюють кваліфіковані кадри й успішні компанії, які пропонують конкурентоспроможні послуги у сфері ІТ (за кількістю сертифікованих програмістів (23 тисячі фахівців) вона посідає 7 місце у світі, поступаючись США, Росії, Індії, Китаю, Ірландії та Ізраїлю).

Потрібне підвищення ролі науки і технологій у суспільстві, престижу наукової діяльності, пропаганди наукових знань. Попри певні відставання, Україна має значний науково-технологічний та людський потенціал для створення на своїй території високорозвиненої інформаційно-комунікаційної, інноваційної та наукової інфраструктури та повноцінної інтеграції у глобальне суспільство. Для цього потрібно освіті і науці надати найвищий статус у державі, враховуючи їхню головну роль у сучасному суспільстві знань.

Література

1. The Ukraine Competitiveness Report 2008/ www.weforum.org
2. The Global Competitiveness Report 2009–2010/ www.weforum.org
3. ua.korrespondent.net - Україна опустилася в рейтингу конкурентоспроможності
4. www.experts.in.ua – Всеукраїнська експертна мережа
5. www.ukrstat.gov.ua – Державний Комітет статистики України
6. В.П. Соловійов Національна стратегія інноваційного розвитку в глобалізованому світі: елементи концепції/ Наука та інновації. 2009. Т. 5. № 3. С. 16–22.
7. Монітор конкурентоспроможності №1 2006/ www.compete.org.ua
8. Монітор конкурентоспроможності №1-2 2007 /www.compete.org.ua
9. Монітор конкурентоспроможності №1-2 2008/ www.compete.org.ua
10. Тези доповідей бізнес-форуму "Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні"/ Наука та інновації. 2008. Т 4. № 3. с. 55–74.
11. Технологія економічного прориву/www.pravda.com.ua
12. Швець І. Конкурентоспроможність країн сучасного світу/ dialogs.org.ua

Калініченко З.Д., Савиц Є.А.

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕГРОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто інтерпретацію потенціалу підприємства не тільки як статичної (фіксуєної) характеристики діяльності, але і динамічної; наведено методику оцінки інвестиційного потенціалу інтегрованих підприємств